

بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت تلفن همراه با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۶/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۲/۲۰

از صفحه ۱۱۷ تا ۱۳۶

اختر سلطانی^۲، پرستو سلطانی^۳، رسول امیدي^۴

چکیده

یکی از پدیده‌های انکار نشدنی در جهان از جمله کشور ما، گسترش روزافزون کاربرد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت تلفن همراه از سوی جوانان است. هدف از انجام این تحقیق، بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه با امنیت و هویت اجتماعی دانشجویان است. تحقیق حاضر از نظر هدف و ماهیت، کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی - تحلیلی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، دانشجویان مشغول به تحصیل در نیمسال اول تحصیلی ۹۴-۹۵ دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام به تعداد ۱۸۰ نفر است که جهت نمونه‌گیری از جدول مورگان بهره گرفته شده است و تعداد ۱۲۳ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است. در این پژوهش، از ابزار پرسشنامه محقق ساخته و به منظور سنجش روایی آن، از روش تأیید روایی صوری و جهت سنجش پایایی، از روش پیش‌آزمون با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. نتایج نشان داد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه با مؤلفه‌های امنیت و هویت اجتماعی رابطه معناداری دارد. از سوی دیگر، استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه با امنیت مالی رابطه‌ای نداشت. این در حالی است که استفاده از این شبکه‌ها، بیش‌ترین رابطه را با مؤلفه هویت اجتماعی دانشجویان داشته است.

کلید واژه‌ها: هویت اجتماعی، امنیت اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، تحت تلفن همراه.

استناد: سلطانی، اختر؛ سلطانی، پرستو و امیدي، رسول (بهار ۱۳۹۷). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت تلفن همراه با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان^۱. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۳(۴۹)، صص ۱۱۷-۱۳۶.

۱. منتج از طرح تحقیقاتی که با حمایت دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام انجام شده است.

۲. مربی‌الهیات دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، نویسنده مسئول: akhtar.soltanii@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، parastoosoltanii@gmail.com

۴. دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه قم، omidirasol@ymail.com

مقدمه

امروزه با گسترش روزافزون و لحظه‌ای فناوری، شبکه جهانی اینترنت به یکی از مهم‌ترین وسایل ارتباطی تبدیل شده و موجب سرعت و دقت در انجام امور و گسترش ارتباطات شده است؛ به گونه‌ای که کره زمین را به دهکده جهانی تبدیل کرده است. اینترنت منتقل کننده میلیون‌ها پیام در هر لحظه است؛ پیام‌هایی که بر ارزش‌ها، نگرش‌ها و هویت فرهنگی کاربران آن در سطح خرد و بر نظام‌های فرهنگی-اجتماعی در سطح کلان تأثیر می‌گذارد. در راستای همین تغییرات است که آمدن واقعیت‌های نمادین در فضای سایبری، زمینه لازم برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی را فراهم ساخته است. چنین فضایی که به عنوان واقعیت مجازی یکپارچه در نظر گرفته می‌شود، از ویژگی‌هایی چون فرا زمان و مکان بودن، عدم محدودیت در قوانین مدنی متکی بر دولت‌ها-ملت‌ها، قابل دسترس بودن هم زمانی، روی فضا بودن، برخورداری از فضاهای فرهنگی، اعتقادی، فلسفی، اقتصادی و نیز آزادی از هویت بدنی و جنسی جدید برخوردار است (برات دستجردی و صیادی، ۱۳۹۱، ص ۳۳۸).

شبکه‌های اجتماعی به مجموعه‌ای از افراد اطلاق می‌شود که به صورت گروهی با یکدیگر ارتباط داشته و مواردی مانند اطلاعات، نیازمندی‌ها، فعالیت‌ها و افکار خود را به اشتراک می‌گذارند. به عبارت دیگر، شبکه‌های اجتماعی پایگاه‌هایی هستند که با استفاده از یک موتور جستجوگر و افزودن امکاناتی مانند چت، پیام‌رسانی الکترونیکی، انتقال عکس، صوت، فیلم، فایل و غیره امکان ارتباط بیشتر کاربران در قالب شبکه‌ای از روابط فردی و گروهی فراهم می‌آورد (محسنی، ۱۳۸۲، ص ۱۶۹). این شبکه‌ها براساس تشکیل اجتماعات برخط فعالیت می‌کنند و هر کدام دسته‌هایی از کاربران اینترنت را که دارای علایق و ویژگی‌های مشترک هستند، گرد هم می‌آورد. اینگونه شبکه‌ها در واقع یک رسانه فراگیر اجتماعی هستند که با در اختیار داشتن بستر اینترنت، امکان برقرار ارتباطی سریع در سطح بالای مالی مدیا را فراهم می‌کنند. در سال ۱۹۶۰ میلادی، نخستین بار بحث شبکه‌های اجتماعی در دانشگاه ایلی نیوز در ایالات متحده آمریکا مطرح شد، پس از آن در سال ۱۹۹۷ میلادی، نخستین سایت شبکه‌های اجتماعی^۱ راه‌اندازی شد؛ اما بعد از سال ۲۰۰۲ میلادی، انفجار تجارت در وب سایت‌های شبکه‌های اجتماعی، مانند

1.SixDegress.com

لاینددین^۱، اورکات^۲ و فریندستر^۳ و غیره باعث تحول عظیم در این عرصه و شکوفایی شبکه‌های اجتماعی شد. در ماه آوریل سال ۲۰۰۸، فیس‌بوک با ایجاد صفحه‌های اصلی وبسایت خود به زبان‌های مختلف، باعث شد که این وبسایت شبکه اجتماعی، ۸۴۵ میلیون کاربر داشته باشد که هفته‌ای حداقل یک‌بار به صفحه خود سر می‌زند. کاربران زیادی با انگیزه‌ها و اهداف گوناگون، از جمله ارتباط با نزدیکان و دوستان، پیدا کردن دوستان قدیمی، تشکیل گروه‌ها و جماعت برخط، دریافت و ارسال اطلاعات، رقابت در بازی‌های برخط، جستجوی فایل‌ها و محتوای مورد نیاز و غیره، از این رسانه‌ها و نرم‌افزارها استفاده می‌کنند.

در واقع، یکی از عوامل محبوبیت رسانه‌های اجتماعی این است که به طیف وسیعی از خواسته‌ها، اهداف و انگیزه‌های افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها پاسخ می‌دهد و به آن‌ها قدرت خلق و تولید می‌دهد. در این میان، ظهور تلفن‌های همراه هوشمند^۴ و امکان اتصال آن‌ها با استفاده از خدمات اینترنت ارائه شده توسط اپراتورها و همچنین، اتصال از طریق درگاه‌های وای فای، بستر مناسبی جهت ظهور و رشد شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه را فراهم آورده‌اند. شبکه‌های اجتماعی موبایل محور، جزء فناوری‌های جدید بوده و اصطلاحاً جزء نسل دوم وب تلقی می‌شوند که در تمام دنیا گسترش یافته‌اند. علت این امر را می‌توان در تعاملی بودن آن‌ها دانست. این شبکه‌ها ضمن سرعت بالای شخصی سازی، با جذابیت بالا روی پلت‌فرم‌های متنوع مانند موبایل و تبلت و غیره قابل نصب هستند.

شبکه‌های اجتماعی امروز جزء جدانشدنی اجتماع بشری تبدیل شده‌اند. اتفاقاتی از قبیل، ایجاد کمپین اینترنتی حمایت از باراک اوباما در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده آمریکا، عضویت رؤسای جمهور و رهبرهای کشورهای جهان در شبکه‌های اجتماعی مجازی، اعتراضات ایجاد شده در انگلستان، جنبش ۹۹ درصد در اروپا و به ویژه آمریکا، بهار عربی و اتفاقات صورت گرفته در کشورهای خاورمیانه، نظیر بحران سوریه و استفاده داعش از ظرفیت تبلیغاتی و اطلاعاتی شبکه‌های اجتماعی و ده‌ها مورد دیگر،

1. Lindedin

2. Orkut

3. Friendstre

4. Smart Mobile Phone

نشان‌دهنده نفوذ و تأثیر شبکه‌های اجتماعی در تمامی حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است.

هویت و امنیت اجتماعی از جمله مؤلفه‌هایی هستند که با ورود شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه و استفاده روزافزون از آن‌ها دچار تغییراتی شده‌اند. در دیدگاه سنتی و در نظر عموم، امنیت صرفاً به معنای حصول شرایط فردی، گروهی و اجتماعی است که عاری از خشونت و پرخاشگری باشد. در دیدگاه مدرن، امنیت هم‌ایمنی ناشی از فقدان خشونت را در بر گرفته و هم‌مبتنی بر شرایطی است که انسان به لحاظ شغلی، خانوادگی، فکری و عقیدتی، سیاسی، فرهنگی و مانند آن در آسودگی و رفاه و آسایش باشد. در نگرش نوین، هر نوع تأمین اجتماعی و هر نوع مصونیت انسان در برابر آسیب‌های اجتماعی و حتی آسیب‌های جسمی و بیماری‌ها، در زمره موضوعات امنیت قرار می‌گیرد (هزارجریبی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۴). یکی از مؤلفه‌های مهم امنیت، مفهوم امنیت اجتماعی است. امنیت اجتماعی شرایط و موقعیتی است که فرد با احساس آسودگی خیال و آزادی فکر و عقیده فعالیت کند، در عین حال که حداقلی از منابع و امکانات شغلی، مالی و اقتصادی در اختیار او است، با هماهنگی سایرین (چه عناصر داخلی یک جامعه و چه اعضای جوامع دیگر) و با تأسی از ارزش‌ها، هنجارها و سنت‌های دینی و فرهنگی پذیرفته شده در کمال عدالت اجتماعی، در سایه همکاری و هم‌نوایی جمعی، همراه با آرامش دیگران زندگی کند (کاشانی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۸).

از سوی دیگر، تأثیر روزافزون و چشم‌گیر شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه بر هویت اجتماعی افراد بر کسی پوشیده نیست. در جوامع سنتی، فرد به واسطه قدرت و اقتدار سنت‌ها و ساختارهای درون‌ملی، هویت می‌یافت و مکان و سرزمین با تقویت مرزهای طبیعی، اجتماعی و فرهنگی، هویت‌سازی را نه تنها آسان‌تر می‌ساخت، بلکه با تأمین نیاز به تداوم داشتن و پایدار بودن از این لحاظ هم منبعی مهم در تأمین هویت به شمار می‌رفت؛ اما با شکل‌گیری، رشد و گسترش تجدد (مدرنیته) و جهانی شدن، به واسطه اقتدار و پیشرفت شگفت‌آور فناوری‌های نوین ارتباطی، روند گسست مکان (سرزمین، سنت‌ها و ساختارهای داخلی) و فضا شتاب پیدا کرده و رشته‌های پیوند دهنده فضای اجتماعی با مکان و سرزمین معین را بیش از پیش پاره می‌کند. هویت اجتماعی با ورود شبکه‌های مجازی دچار تغییر و تحولات عمده شده است. جهان مجازی با خصیصه‌هایی مثل بی مکانی، فرا زمان بودن، تکثر داشتن، قابل دسترس بودن هم‌زمان و غیره از جهان

واقعی به‌طور نسبی جدا می‌شود. اینترنت از طریق دو ویژگی که دارد، بر هویت اجتماعی تأثیر دارد؛ یکی اینکه با درهم شکستن مرزهای مرسوم گروهی و متعاقب آن تغییر در برجستگی تشابه و تفاوت، بیش‌ترین تأثیر را بر هویت‌های اجتماعی می‌گذارد و دیگر آنکه گمنامی یا جعل نام به معنای پنهان داشتن هویت که در ارتباطات کامپیوتری امری ممکن و معمول است، به روشنی و اهمیت مرزبندی گروهی و در نتیجه، معنای هویت اجتماعی تأثیر دارد (محسنی تبریزی و هاشمی، ۱۳۹۰، ص ۳۶).

در این پژوهش، هویت اجتماعی در چهار بعد هویت قومی، دینی، ملی و جهانی مورد بررسی قرار داده شده است. هویت قومی، به مجموعه مشخصات و ویژگی‌های فرهنگی اطلاق می‌شود که یک قوم را از اقوام دیگر متمایز می‌کند و بین اعضای یک قوم احساس تعلق و همبستگی ایجاد می‌کند. هویت دینی، مجموعه‌ای از تصورات و برداشت‌هایی است که هر فرد از مسائل مذهبی و دینی دارد. هویت ملی، به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی و در میان مرزهای تعریف شده سیاسی است. هویت جهانی، به معنای شکل‌گیری احساس تعلق فرد به نظام جهانی و تعهد ولی به جامعه جهانی است. شبکه‌های اجتماعی مبین هویت بی‌ثبات، تغییرپذیر و منعطف انسان جدید است. هویت ملی در جامعه اطلاعاتی به دلیل ظهور اجتماعات مجازی به شدت تهدید می‌شود. اجتماعات مجازی تهدیدی برای اجتماعات واقعی است. در واقع، در اجتماعات مجازی معمولاً افراد حداقل در یک چیز اشتراک دارند و آن علایق و منافع است که آن‌ها را دور هم جمع می‌کند. این منافع که همان دسترسی به اطلاعات است، هویت را می‌سازد؛ هویتی که مدام در حال تغییر و ناپایدار است. هویت افراد در دنیای مجازی، هویتی دیجیتالی است. دیگر سرزمین، زبان بومی و محلی، کشور، فرهنگ ملی و نژاد، هویت افراد را در اجتماعات مجازی تعیین نمی‌کنند؛ بلکه این منفعی که آن‌ها را نزد هم جمع می‌کند، هویت آن‌ها را می‌سازد. اطلاعات، هویت افراد را در جامعه جدید شکل می‌دهد (بهرام‌پور، ۱۳۸۳، ص ۲).

اما هویت اجتماعی بیش از هر گروهی، برای جوانان به دلیل اینکه این مرحله از زندگی، مرحله تکوین هویت مستقل و استقلال‌یابی است، مسئله‌ساز است. در این زمینه، یکی از پدیده‌های انکار نشدنی در جهان و از جمله کشور ما، گسترش روزافزون کاربرد کامپیوتر و شبکه‌های اجتماعی مجازی از سوی جوانان است. نتیجه تحقیق بیابانگرد (۱۳۸۴) نشان می‌دهد که بیشتر استفاده‌کنندگان از اینترنت جوانان هستند و ۳۵ درصد آن‌ها به خاطر

حضور در چت‌روم، ۲۸ درصد برای بازی‌های اینترنتی، ۳۰ درصد به منظور چک کردن پست الکترونیکی و ۲۵ درصد نیز به دلیل جستجو در شبکه‌های جهانی هستند (نوابخش، خادم و آرام، ۱۳۹۲، ص ۳۸).

هدف از انجام این تحقیق، بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه با امنیت و هویت اجتماعی دانشجویان است. به عبارت دیگر، این پژوهش به دنبال آن است که رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه را با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان به عنوان بیش‌ترین استفاده‌کنندگان از این شبکه‌ها مورد واکاوی و تحلیل قرار دهد.

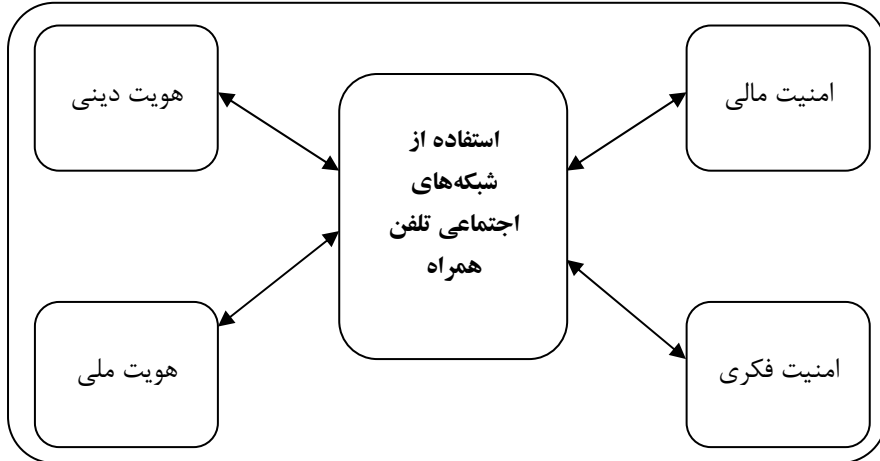
در زمینه هویت اجتماعی، خلیلی (۱۳۸۴) در بررسی خود با عنوان «مطالعه کمی و کیفی نحوه ابراز هویت با تأکید بر وبلاگ‌های شخصی» به این نتیجه رسید که تعدد شخصیت در وبلاگ‌ها وجود ندارد. همچنین، نتایج تحقیق بهزاد دوران (۱۳۸۱)، رابطه معناداری میان تجربه فضای سایبرنتیک و هیچ کدام از سه سطح هویت اجتماعی (خانوادگی، همسالان و ملی) پاسخگویان را نشان نداده است. نتایج تحقیق بشیر و افراسیابی (۱۳۹۲) با عنوان «شبکه‌های اینترنتی و سبک زندگی جوانان» به تأثیر شبکه‌های اجتماعی پرداخته و نشان داد که میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و نحوه اختصاص وقت به سایر فعالیت‌های اجتماعی ارتباط وجود داشته و بیشتر پاسخ‌دهندگان اذعان کرده‌اند که به دلیل استفاده بیش از حد از اینترنت برای فعالیت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مورد اعتراض سایر اعضای خانواده واقع شده‌اند. همچنین، نتایج این تحقیق نشان داد که میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی با مقوله‌های نظیر نحوه ارتباط با جنس مخالف و شیوه محاورات اعضاء در محیط بیرونی ارتباط وجود دارد.

پژوهش کلایر^۱ (۲۰۰۹) با عنوان «تأثیر رسانه‌ها در شکل‌گیری هویت» نشان داد که تأثیرات رسانه در رفتار و ایدئولوژی انعکاس داده می‌شود که این به نوبه خود هویت اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین، در این پژوهش، هویت به عنوان یک فرآیند پویا در نظر گرفته می‌شود که تحت تأثیر رسانه‌ها شکل خاصی به خود می‌گیرد. برخی از تحقیقات نیز آثار سوء استفاده از شبکه‌های اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند؛

1. Protheroe Claire

از آن جمله می‌توان به پژوهش صورت گرفته توسط برات دستجردی و صیادی (۱۳۹۱) اشاره کرد که نشان دادند میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و افسردگی رابطه‌ای وجود ندارد. در حوزه اعتیاد به اینترنت، رشته‌های علوم پایه کمترین تأثیرپذیری را نسبت به سایر رشته‌ها داشتند. نتایج تحقیقات مجردی و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که در جامعه مورد مطالعه آن‌ها (دانشجویان در حال تحصیل در استان خراسان شمالی) ۹۳ درصد افراد، کمتر از ۳ سال است که از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. همچنین، ۸۲ درصد استفاده‌کنندگان فضای اخلاقی این شبکه‌ها را ناسالم ارزیابی می‌کنند و ۷۵ درصد اذعان داشتند که از استفاده از هویت اصلی خود امتناع می‌ورزند و حدود ۹۴ درصد کاربران بر هویت سایر اعضا اعتماد ندارند.

- در جهت حصول اهداف تحقیق، فرضیه‌ها و مدل تحقیق به شرح زیر قابل طرح است:
- ۱- میان دانشجویان دختر و پسر در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه تفاوت معناداری وجود دارد.
  - ۲- میان دانشجویان در رده‌های سنی مختلف در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه تفاوت معناداری وجود دارد.
  - ۳- میان استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه با هویت دینی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
  - ۴- میان استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه با مؤلفه هویت ملی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
  - ۵- میان استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه با مؤلفه امنیت مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
  - ۶- میان استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه با مؤلفه امنیت فکری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نمودار ۱ - مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف و ماهیت، کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی - تحلیلی از نوع پیمایشی است. شیوه انجام تحقیق بدین صورت بوده که ابتدا منابع موجود در این زمینه، به روش اسنادی و بررسی ادبیات موضوعی جمع‌آوری شده و سپس چارچوب نظری تهیه شده است. همچنین، متغیرها و شاخص‌های مسئله براساس چارچوب نظری تعیین و اطلاعات مورد نیاز به وسیله پرسشنامه تکمیل شده است. نحوه سنجش و آزمون هر یک از متغیرهای تحقیق با استفاده از سؤالات بسته، طیف‌های مجموع نمرات و مقیاس لیکرت بوده و با توجه به سطوح سنجش هر یک از آزمون‌های آماری مرتبط، به کار گرفته شده است. پس از تهیه پرسشنامه مقدماتی و پیش آزمون آن، پرسشنامه نهایی تدوین شد. جامعه آماری پژوهش، دانشجویان مقطع کارشناسی رشته‌های مدیریت، معماری، حسابداری و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام در سال ۱۳۹۴، به تعداد ۱۸۰ نفر است که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۱۲۳ نفر تعیین شده است و ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش، پرسشنامه‌های محقق ساخته است. پرسشنامه اول به سنجش وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی پرداخته است و پرسشنامه دوم، مؤلفه‌های هویت اجتماعی را در ارتباط با شبکه‌های اجتماعی در ابعادی چون هویت قومی، هویت دینی، هویت ملی و هویت جهانی مورد سنجش قرار می‌دهد. همچنین، در این پژوهش، پرسشنامه سوم جهت سنجش مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در چهار بعد امنیت مالی، امنیت جانی و فیزیولوژیک، امنیت فکری، امنیت جمعی و محیط زندگی

طراحی شده است. به منظور سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری از روش تأیید روایی صوری استفاده شده است که در آن با نظر و قضاوت داوران و متخصصان رشته‌های مرتبط با موضوع نظیر علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی و غیره، مفاهیم اصلی تحقیق مورد ارزیابی داوران قرار گرفته است که پس از انجام اصلاحات لازم پرسشنامه، روایی لازم را پیدا کرده است. جهت سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش پیش‌آزمون^۱ بهره گرفته شده است. در این روش، تعدادی پرسشنامه میان شرکت کنندگان خارج از نمونه آماری توزیع شد و سپس، پایایی آن‌ها به روش آزمون آلفای کرونباخ و توسط نرم‌افزار تحلیل داده‌های آماری^۲ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که در اعتبار پرسشنامه، سنجش هویت اجتماعی برابر با ۰.۸۹۲، سنجش وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی ۰.۸۴۹ و در حوزه مؤلفه‌های سنجش امنیت اجتماعی ۰.۸۳۴ است که در سطح مطلوبی از نظر اعتبار قرار دارند (جدول ۱).

جدول ۱ - میزان آلفای کرونباخ اجزای پرسشنامه

ردیف	سازه	تعداد گویه	میزان آلفای کرونباخ	آلفای کل
۱	مؤلفه هویت اجتماعی	۳۳	۰/۸۹۲	۰/۹۲۱
۲	مؤلفه امنیت اجتماعی	۲۱	۰/۸۳۴	
۳	مؤلفه استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۷	۰/۸۴۹	

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها در حوزه آمار توصیفی، از شاخص‌های پراکندگی مرکز شامل میانگین، میانه، نما، انحراف از معیار و ضریب تغییرات بهره گرفته شده است. همچنین، جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش، از آزمون‌های همبستگی (ضریب همبستگی پیرسون) و آزمون رگرسیون به شیوه گام به گام^۳ استفاده شده است. کلیه تحلیل‌های آماری توسط نرم‌افزار تجزیه و تحلیل داده‌های آماری^۴ صورت پذیرفته است.

یافته‌های تحقیق

الف) آمار توصیفی: در بخش اول تحلیل آماری، به توصیف اطلاعات جمعیت شناختی و اطلاعات مربوط به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با استفاده از شاخص‌هایی

1. Pre Test
2. Spss
3. Stepwise
4. Spss

چون درصد فراوانی، میانگین، میانه، انحراف از معیار و نما پرداخته شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که از نظر جنسیت ۳۳/۱ درصد پاسخگویان را مردان و ۶۶/۹ درصد پاسخگویان را زن تشکیل داده اند. همچنین، بیش‌ترین تعداد پاسخگویان با ۶۰/۵ درصد در رده سنی ۲۱-۲۵ سال بوده و کمترین تعداد آن‌ها در رده سنی ۳۶-۴۰ سال قرار داشته‌اند (جدول ۲).

جدول ۲ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر سن

درصد	فراوانی	سن
۱۶/۱	۲۰	۲۰ سال و کمتر
۶۰/۵	۷۵	۲۱-۲۵ سال
۱۴/۵	۱۸	۲۶-۳۰ سال
۳/۲	۴	۳۱-۳۵ سال
۱/۶	۲	۳۶-۴۰ سال
۴	۵	۴۱-۴۵ سال

- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر مدت آشنایی با شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه: همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد بیشتر افراد مورد مطالعه (۶۳/۷ درصد)، کمتر از ۳ سال است که از شبکه‌های اجتماعی نصب شده بر روی گوشی‌های تلفن همراه هوشمند خود استفاده می‌کنند.

جدول ۳ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر مدت آشنایی با شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه

درصد	فراوانی	مدت
۶۳/۷	۷۹	کمتر از ۳ سال
۲۵	۳۱	۴-۷ سال
۹/۷	۱۲	۸-۱۱ سال
۱/۶	۲	۱۲ سال به بالا

- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر نوع شبکه اجتماعی مورد استفاده: در این تحقیق از پاسخگویان خواسته شد که نوع شبکه اجتماعی نصب شده روی تلفن همراه خود را که از آن به شکل پیوسته استفاده می‌کنند، مشخص کنند. همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، بیشتر پاسخگویان (۴۹/۲ درصد) اذعان داشتند که در اکثر مواقع، از همه شبکه‌های اجتماعی نصب شده روی تلفن همراه خود برای پیام‌رسانی استفاده می‌کنند. همچنین، با در نظر گرفتن یک شبکه به عنوان شبکه غالب مورد استفاده، بیشتر پاسخگویان اذعان داشتند که از نرم‌افزار پیام‌رسان تلگرام جهت تبادل اطلاعات و پیام‌های خود در شبکه‌های اجتماعی بهره می‌گیرند.

جدول ۴ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر نوع شبکه اجتماعی تلفن همراه مورد استفاده

نوع استفاده از اینترنت	فراوانی	درصد
لاین	۹	۷/۳
تلگرام	۱۹	۱۵/۳
واتس آپ	۱۷	۱۳/۷
وایبر	۳	۲/۴
سایر شبکه‌های اجتماعی موبایل	۵	۴
واتساپ و تلگرام توامان	۱۰	۸/۱
همه موارد	۶۱	۴۹/۲

- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر میزان برخط (آنلاین) بودن در شبکه‌های اجتماعی موبایل در روز: نتایج نشان داد که بیش‌ترین تعداد پاسخگویان به‌طور میانگین ۱ تا ۵ ساعت از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه استفاده می‌کنند. همچنین، ۳/۲ درصد از افراد مورد مطالعه، به صورت ۲۴ ساعته در طول روز به اینترنت وصل و از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه استفاده می‌کنند (جدول ۵).

جدول ۵ - توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر میزان برخط (آنلاین) بودن در شبکه‌های اجتماعی موبایل در روز

مدت زمان استفاده	فراوانی	درصد
۱-۲ ساعت	۳۰	۲۴/۲
۳-۵ ساعت	۳۰	۲۴/۲
۶-۸ ساعت	۱۴	۱۱/۳
۱۰-۱۲ ساعت	۱۹	۱۵/۳
۲۴ ساعت	۴	۳/۲

- هدف از استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه: در این بخش از تحقیق، از پاسخگویان خواسته شد که هدف از استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه را براساس اولویت بیان کنند، نتایج این بخش نشان داد که بیشتر افراد مورد مطالعه (۴۶/۸ درصد)، همه گویه‌های مطرح شده را به عنوان هدف خود عنوان کرده‌اند. ۱۷/۷ درصد نیز هدف خود را در استفاده از شبکه‌های مجازی تلفن همراه، چت و سرگرمی عنوان کردند (جدول ۶).

جدول ۶ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر هدف از استفاده از شبکه‌های اجتماعی

درصد	فراوانی	هدف از استفاده از شبکه‌های اجتماعی
۸/۱	۱۰	پیدا کردن دوستان قدیمی
۱۱/۳	۱۴	تبادل اطلاعات با گروه‌های دیگر
۱۷/۷	۲۲	چت و سرگرمی
۰/۸	۱	تماشای تصاویر و فیلم‌ها
۴/۸	۶	تماشا و اطلاع از اخبار
۴	۵	ارسال مطالب برای دیگران
۱/۶	۲	پیدا کردن دوستان جدید
۴/۸	۶	سایر موارد
۴۶/۸	۵۸	همه موارد

- مدیریت یک گروه در یک شبکه اجتماعی تلفن همراه: بیشتر افراد مورد مطالعه اذعان داشته‌اند که هیچ گروهی را در شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه مدیریت نمی‌کنند.

جدول ۷ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر مدیریت یک گروه در شبکه اجتماعی تلفن همراه

درصد	فراوانی	مدیریت بر یک گروه مجازی
۲۸/۲	۳۵	بله
۷۱/۸	۸۹	خیر

- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر نوع گروهی که عضو آن هستند: همان‌طور که نتایج جدول ۸ نشان داد، بیشتر افراد مورد مطالعه، تمایل به عضویت در گروه دوستان یا گروه‌های تشکیل شده توسط همکاران، در شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه را دارند. همچنین، در اولویت دوم، آن‌ها تمایل به عضویت در گروه‌های تشکیل شده توسط اعضای خانواده را دارند.

جدول ۸ - توزیع فراوانی افراد نمونه آماری تحقیق از نظر نوع گروهی که عضو آن هستند

درصد	فراوانی	نوع گروه مجازی تحت عضویت
۱۵/۳	۱۹	گروه‌های خانوادگی
۱۴/۵	۱۸	گروه‌های با موضوع اجتماعی
۳۲/۳	۴۰	گروه دوستان یا همکاران
۰/۸	۱	گروه‌های با موضوع علمی
۷/۳	۹	گروه‌های مذهبی
۶/۵	۸	گروه‌های آموزشی
۴/۸	۶	گروه‌های با موضوع ورزش
۴	۵	فرقی نمی‌کند
۱۴/۵	۱۸	همه موارد

- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه از نظر عضویت توأمان در شبکه‌های اجتماعی غیر تلفن همراه: نتایج نشان داد که بیشتر افراد مورد مطالعه، علاوه بر عضویت در شبکه‌های اجتماعی رایجی چون تلگرام، واتس آپ، وایبر، لاین و غیره که به‌طور معمول به عنوان فضایی برای چت و تبادل اطلاعات، اختصاصاً برای تلفن‌های همراه طراحی شده‌اند، در شبکه اجتماعی اینستاگرام که با هدف اشتراک تصاویر طراحی شده است نیز عضو هستند.

جدول ۹ - توزیع فراوانی از نظر عضویت توأمان در شبکه‌های اجتماعی غیر تلفن همراه

درصد	فراوانی	شبکه‌های اجتماعی غیر تلفن همراه
۱۴/۵	۱۸	فیس بوک
۵/۶	۷	تویتر
۴۱/۹	۵۲	اینستاگرام
۴	۵	گوگل پلاس
۳۳/۹	۴۲	هیچکدام

- وضعیت استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه در صورت فیلترینگ: بیشتر افراد مورد مطالعه اذعان داشتند، در صورت فیلترینگ شبکه اجتماعی که از آن استفاده می‌کنند، بلافاصله از شبکه اجتماعی تلفن همراه جایگزین بهره خواهند گرفت.

جدول ۱۰ - توزیع فراوانی از نظر استفاده از شبکه اجتماعی تلفن همراه در صورت فیلترینگ

درصد	فراوانی	در صورت فیلترینگ شبکه اجتماعی
۵۸/۹	۷۳	استفاده از شبکه جایگزین
۴۱/۱	۵۱	استفاده از نرم‌افزار فیلتر شکن

ب) آمار استنباطی: در این تحقیق، محقق به دنبال پاسخگویی به فرضیه‌های رابطه‌ای در خصوص ارتباط میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه و مؤلفه‌های هویت اجتماعی (در دو بعد هویت دینی و هویت ملی) و همچنین رابطه آن با امنیت اجتماعی دانشجویان (در ابعاد امنیت مالی و فکری) بوده است. همچنین، پاسخگویی به فرضیه‌های مقایسه‌ای در خصوص تفاوت‌های میان گروه مردان و زنان و تفاوت میان استفاده گروه‌های مختلف سنی در دستور کار تحقیق قرار گرفته است.

- بررسی وضعیت نرمال بودن داده‌های مورد استفاده: به منظور سنجش وضعیت نرمال یا غیر نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کلموگروف- اسمیرنوف، با دو فرض اصلی زیر بهره گرفته شده است.

داده‌های متغیر I دارای توزیع نرمال است: H_0

داده‌های متغیر I دارای توزیع نرمال نیست: H_1

که در آن بنا به تعریف، اگر مقدار سطح معنی داری بزرگ‌تر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی داری از مقدار خطا کوچک‌تر باشد، فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

جدول ۱۱ - نتیجه آزمون کلموگروف-اسمیرنوف

عامل	سطح معنی داری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه‌گیری
استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه	۰/۰۰۴	۰/۰۵	غیر نرمال است	غیر نرمال است
مؤلفه امنیت اجتماعی	۰/۰۱۲	۰/۰۵	غیر نرمال است	غیر نرمال است
مؤلفه هویت اجتماعی	۰/۰۰۴	۰/۰۵	غیر نرمال است	غیر نرمال است

نتایج این آزمون در مورد متغیرهای مورد بحث در این تحقیق، در جدول ۱۱ حاکی از غیر نرمال بودن داده‌ها (تأیید فرض اول) و استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک است.

- آزمون فرضیه‌های مقایسه‌ای تحقیق

۱- میان مردان و زنان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه تفاوت وجود دارد. جهت مقایسه تفاوت بین مصرف‌کنندگان مرد و زن در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه، فرض یک تفاوتی تحقیق مورد آزمون تحت آزمون من ویتنی قرار گرفت.

جدول ۱۲ - مقایسه تفاوت بین زنان و مردان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه

متغیر	جنسیت	میانگین رتبه‌ها	مقدار من ویتنی	سطح معنی داری
استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایل	مرد	۷۲/۹۶	۱۲۷۲/۵۰۰	۰/۰۲۲
	زن	۵۷/۳۳		

پس از انجام آزمون من ویتنی مشخص شد که سطح معنی داری به دست آمده (۰/۰۲۲) کمتر از مقدار خطای در نظر گرفته شده (Sig = ۰/۰۵) است؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که میان زنان و مردان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه در سطح ۵ درصد تفاوت معناداری وجود دارد.

۲- میان رده‌های سنی مختلف دانشجویان از نظر استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه تفاوت وجود دارد.

جهت مقایسه تفاوت استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه در گروه‌های سنی مختلف، فرض دوم تفاوتی مورد آزمون، تحت آزمون کروسکال والیس قرار گرفت. نتایج نشان داد که سطح معنی داری به دست آمده (۰/۰۰۴) کمتر از مقدار خطای در نظر

گرفته شده ($\text{Sig.} = 0/05$) است؛ بنابراین میان دانشجویان در رده‌های سنی مختلف از نظر استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه در سطح ۵ درصد تفاوت معناداری وجود دارد (جدول ۱۳).

جدول ۱۳ - مقایسه تفاوت بین گروه‌های سنی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه

متغیر	رده سنی	میانگین رتبه‌ها	ضریب کای اسکوار	سطح معنی داری
استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه	کمتر از ۲۰ سال	۵۳/۱۸	۱۷/۵۲۸	۰/۰۰۴
	۲۱-۲۵ سال	۶۶/۷۱		
	۲۶-۳۰ سال	۶۷/۵۰		
	۳۱-۳۵ سال	۹۰/۵۰		
	۳۶-۴۰ سال	۶		
	۴۱-۴۵ سال	۱۸/۹۰		

- **آزمون فرضیه‌های تحقیق:** جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش در گام نخست، از آزمون همبستگی و ضریب همبستگی اسپیرمن^۱ با توجه به ناپارامتریک بودن داده‌ها بهره گرفته شده است. جدول ۱۴، ماتریس همبستگی تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱۴ - ماتریس همبستگی میان ابعاد امنیت و هویت اجتماعی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه

ماتریس همبستگی تحقیق	استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه	سطح معنی داری
استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه	۱	-
هویت اجتماعی	۰/۴۵۹ ^{**}	۰/۰۰۰
امنیت اجتماعی	۰/۲۵۷ ^{**}	۰/۰۰۰
امنیت فکری	۰/۲۰۶ [*]	۰/۰۲۲
امنیت مالی	۰/۰۸۸	۰/۳۳۱
هویت دینی	۰/۲۸۳ ^{**}	۰/۰۰۱
هویت ملی	۰/۱۷۷ [*]	۰/۰۴۹

** همبستگی در سطح $P < 0/01$ * همبستگی در سطح $P < 0/05$

نتایج حاصله نشان می‌دهد که میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه و مؤلفه‌های کلی هویت اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، در مقیاس خردتر نتایج نشان می‌دهد که میان مؤلفه استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه و مؤلفه امنیت فکری، رابطه مثبت و معنادار و میان آن و امنیت مالی رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین، نتایج نشان داد که میان استفاده از شبکه‌های

1. Spearman Correlation Coefficients

اجتماعی تلفن همراه و هر دو بعد هویت دینی و هویت ملی، رابطه مثبت و معنادار با شدت‌های متفاوت وجود دارد.

در ادامه، در این تحقیق برای تعیین اثرات متغیرهای مستقل بر وابسته، از رگرسیون بهره‌گیری شده است. در متغیر وابسته، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه و در متغیرهای مستقل، عوامل مرتبط با هویت و امنیت اجتماعی در نظر گرفته شده است. نوع رگرسیون گام به گام است که در این روش، قوی‌ترین متغیرها یک به یک وارد معادله می‌شوند تا هنگامی که خطای آزمون معنی‌داری به ۵ درصد برسد.

جدول ۱۵ - خلاصه و متغیرهای وارد شده به مدل در هر گام از رگرسیون

مدل	متغیرهای وارد شده به مدل	ضریب همبستگی چند گانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب دوربین و واتسون
۱	هویت دینی ^a	۰/۳۴۱	۰/۱۱۶	۰/۱۰۹	۲/۳۶۷

a: متغیر پیش بین (ثابت)، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه

در این تحقیق، رگرسیون طی یک گام صورت گرفته است و یک متغیر مستقل به مدل وارد شده که شامل مؤلفه‌های هویت دینی است. در جدول ۱۵، خلاصه مدل رگرسیونی آمده است. در این جدول، براساس گام‌های طی شده، شدت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته در هر گام توسط ضریب همبستگی چندگانه نشان داده شده است. همچنین، ضریب تعیین (مجذور ضریب همبستگی چندگانه) که نشان دهنده توان تبیین تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و ضریب تعیین تعدیل شده آمده است. به دلیل اینکه ضریب تعیین تعدیل شده به درجه آزادی وابسته است، نسبت به ضریب تعیین دقیق‌تر است. آنالیز واریانس نیز نشان دهنده معنی‌دار بودن رگرسیون است.

در جدول ۱۶، آخرین مرحله از اجرای رگرسیون گام به گام متغیرها، ضرایب استاندارد و غیراستاندارد، انحراف معیار، تی استیودنت و معنی‌داری آن‌ها آمده است. مشاهده می‌شود تمامی متغیرهای وارد شده به مدل در هر مرحله، با معنی‌داری بالایی به تحلیل وارد شده‌اند و تا گام اول با معنی‌داری در سطح یک درصد وارد مدل شده‌اند.

جدول ۱۶ - ضرایب به دست آمده از تحلیل رگرسیون و سطوح معناداری آن‌ها

مدل	متغیرهای وارد شده در مدل	ضرایب		میزان خطا
		ضرایب غیراستاندارد (B)	استاندارد شده (Beta)	
۱	مقدار ثابت	۱/۴۹۹	۰/۳۳۳	۰/۰۰۰
	هویت دینی	۰/۳۸۹	۰/۰۹۷	۰/۰۰۰

متغیر وابسته: استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه

متغیر وارد شده در معادله رگرسیونی، هسته اصلی تحلیل رگرسیون است که در جدول ۱۶ آمده است. معادله رگرسیونی را می‌توان با استفاده از ستون B به شرح زیر محاسبه کرد:

$$P = 1/499 + (0/389) X_1 + \hat{\epsilon}$$

خطا + هویت دینی = $1/499 + (0/389)$ = استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق، در بخش اول از پاسخگویان خواسته شد تا به سؤالاتی در خصوص نوع شبکه مجازی تلفن همراه، میزان برخط (آنلاین) بودن، هدف استفاده، تمایل به عضویت در گروه‌ها و فیلترینگ شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه مجازی پاسخ دهند. نتایج این بخش نشان داد که بیشتر پاسخگویان، همه نرم‌افزارهای پیام‌رسان مطرح شده در تحقیق، نظیر واتس آپ، تلگرام، وایبر، لاین و غیره را بر روی گوشی خود نصب داشته و از آن بهره می‌برند. در رتبه دوم و سوم استفاده نیز به ترتیب نرم‌افزارهای تلگرام و واتس آپ قرار داشتند. در بخش دوم، نتایج تحقیق نشان داد که میان استفاده کنندگان مرد و زن، همچنین استفاده کنندگان از نظر گروه‌های سنی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که به‌طور کلی میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه و مؤلفه‌های امنیت و هویت اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه با هویت دینی و ملی پاسخگویان ارتباط دارد و از نظر ارتباط با مؤلفه‌های امنیت اجتماعی تنها با امنیت فکری رابطه داشته است. نتایج تحلیل رگرسیونی نیز با تأیید این نتایج نشان داد که در انجام رگرسیون گام به گام، تنها مؤلفه هویت دینی وارد معادله مدل رگرسیونی شده

است که نشان می‌دهد که با ارتقای یک واحد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه، مؤلفه هویت دینی در شاخص‌هایی چون مهم بودن ارتباط با کاربرانی که باورهای دینی و مذهبی مشترک دارند، ترجیح دادن ارتباط با هم‌کیش خود، تبریک و تسلیت مراسمات مذهبی و دینی و اطلاع‌رسانی در خصوص آن‌ها در گروه‌های مجازی، واکنش به توهین‌کنندگان به باورهای دینی به میزان ۰/۳۸۹ ارتقاء پیدا خواهد کرد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق نوابخش و همکاران (۱۳۹۲) در حوزه ارتباط این شبکه‌ها با هویت دینی همخوانی دارد.

پیشنهادها: در این راستا، با توجه به نقش غیرقابل انکار شبکه‌های اجتماعی مجازی در هویت اجتماعی جوانان، پیشنهاد می‌شود:

- در جهت توسعه فرهنگ ملی و دینی، شبکه‌های اجتماعی ملی تقویت و به‌روزرسانی شوند؛

- محتوی شبکه‌های اجتماعی ملی برای ترغیب عضویت جوانان در شبکه‌های داخلی مورد توجه بیشتری قرار گیرد؛

- به محققان آتی نیز پیشنهاد می‌شود تحقیقاتی در خصوص نقش شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه در بروز ناهنجاری‌های اجتماعی نظیر اعتیاد به اینترنت، ناهنجاری‌های اخلاقی و غیره صورت پذیرد.

منابع

منابع فارسی

- برات دستجردی، نگین و صیادی، سمیه (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت و افسردگی در دانشجویان دانشگاه های پیام نور شهر اصفهان. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*. ۱۰(۵)، صص ۳۳۲-۳۴۱. بازیابی از:

<http://rbs.mui.ac.ir/index.php/jrbs/article/view/355>

- بشیر، محسن و افراسیابی، محمدصادق (۱۳۹۲). شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان (مطالعه موردی بزرگ‌ترین جامعه مجازی ایرانیان). *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*. ۵ (۱۷)، صص ۳۱-۶۲. بازیابی از:

http://www.jicr.ir/article_221.html

- بهرام‌پور، شعبانعلی (۱۳۸۳). *انسجام اجتماعی در جامعه اطلاعاتی؛ نیم‌نگاهی به*

وضعیت/ایران. سمینار ایران و جامعه اطلاعاتی.

- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). روش‌های تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات دوران. چاپ اول.

- خلیلی، پگاه (۱۳۸۴). وبلاگ نویسی در ایران؛ مطالعه کمی و کیفی نحوه ابراز هویت با تأکید بر وبلاگ‌های شخصی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.

- دوران، بهزاد (۱۳۸۱). تأثیر فضای سایبرنتیک بر هویت اجتماعی. رساله دکتری رشته جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.

- کاشانی، محمد (۱۳۸۴). نقش نهادهای آموزشی در برقراری، نظارت و حفظ امنیت ملی. مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی. جلد سوم. تهران: نشر آشنایی.

- مجردی، وحید؛ اسلامی، علی و جمال، سعید (زمستان ۱۳۹۳). بررسی وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بین دانشجویان استان خراسان شمالی. فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی. ۱(۴)، صص ۸۵-۹۹. بازیابی از:

<https://goo.gl/ggWphN>

- محسنی تبریزی، علیرضا و هاشمی، محمدرضا (۱۳۹۰). تأثیر اینترنت بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان (مطالعه موردی دبیرستان‌های شهر اراک در سال ۸۸-۸۷). مطالعات توسعه اجتماعی ایران. ۳(۲)، صص ۱۶۱-۱۷۹. بازیابی از:

http://jisds.srbiau.ac.ir/article_1895.html

- محسنی، منوچهر (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در ایران. تهران: انتشارات آرون.
- نوابخش، فرزاد؛ خادم، رسول و آرام، هاشم (بهار ۱۳۹۲). اینترنت و هویت اجتماعی. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. ۵(۲)، صص ۳۷-۵۴. بازیابی از:

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=214444>

- هزارجریبی، جعفر؛ کشوری چرمی، مصطفی؛ فاروقی، الهام و متقدم، عقیل (پاییز ۱۳۹۳). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران). فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. ۵(۲۰)، صص ۱-۴۲. بازیابی از:

http://qjds.atu.ac.ir/article_714.html

منابع انگلیسی

- Claire, Protheroe (2009). identity formation in contemporary society: the influence of the media on the formation of identity, University of KwaZulu-Natal, Durban, South Africa.

